

חזון - סילבוס תשפ"ה

תכנית חזון פועלת להצמחת מנהיגות צעירה שתהא נכונה ומחוייבת להתמודדות עם אתגרי העת הזאת, ותפעל למען ביסוסה של ישראל כמדינה יהודית דמוקרטית, מתוך תפיסה יהודית וציונית ליברלית. החברה הישראלית מצויה מזה חודשים רבים במציאות של שבר וכאב, עת מלחמה המצמיחה תהיות וסימני שאלה רבים אודות תפיסות עולם והנחות יסוד. תקופה של צמאון לתקווה ולבשורה חדשה לישראל. מתוך אחריות ליום שאחרי המלחמה, עומדות לנו אזרחי ואזרחיות ישראל, החובה והזכות לברר מחדש עמדות ולסמן ערכים ועקרונות מובילים, שיהוו תשתית לבניית רוח האומה ולעיצוב ישראל כמדינה יהודית דמוקרטית. דרושה לנו שפה יהודית ציונית ליברלית הרלוונטית לעת הזו. שפה המדגישה ערכים משותפים מחד, ומאפשרת שוני אידאולוגי ומגוון דעות מאידך. שפה שתהיה בסיס ליצירת חברה המושתתת על עקרונות הצדק, השוויון, הפלורליזם והערבות ההדדית.

חזון הינה תכנית הכשרה חדשנית לסטודנטים וסטודנטיות, המחוייבים ליהדות וציונות ליברלית והמעוניינים להיות סוכני שינוי בשדה הציבורי החברתי והפוליטי בישראל. התכנית מיועדת לסטודנטים ולסטודנטיות מצטיינים, בשנה השלישית ואילך ללימודיהם האקדמיים; ממנעד הקשת הפוליטית, הדתית, העדתית והאידאולוגית; בעלי כישורי מנהיגות מוכחים; ניסיון באקטיביזם ומעורבות חברתית; ומחוייבות ועניין לפעול לקידום וחיזוק חברה ישראלית יהודית ודמוקרטית.

מפורט להלן מתווה התכנית החינוכית. המציאות הישראלית משתנה בעצימות גבוהה והתכנית תתאים עצמה ותכתב עם שינויים אלו.

תאור מתווה תכנית הלימודים:

1. שיעור פתיחה: בין גורל וייעוד – החברה הישראלית והיהודית בעת הזאת

היחס בין גורל לייעוד בזהות היהודית ובתפיסה-העצמית של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית – עבר טלטלה עצומה בשבת של השבעה באוקטובר, שבה ההיסטוריה היהודית "דפקה על דלתנו" בכל אימתה, וזאת בתוך מדינתנו הריבונית, שכלולה בה ההבטחה להיות ארץ מקלט ומגן ליהודים. הטראומה, שאליה נוספו התגובות האנטישמיות במערב, החזירה לקדמת הבמה והתודעה את תודעת הגורל היהודי, ואתגרה את התפיסה שביקשה לשים במרכז את תודעת הייעוד, מצד אחד, ואת הכמיהה הציונית לנורמליזציה של הקיום היהודי, להיות "עם ככל העמים", מצד שני.

נדון בתודעת אושוויץ ותודעת סיני, בשאלת היחס ביניהן ובאיזה אופן משפיע יחס זה על עיצוב הזהות היהודית והישראלית שלנו. נברר האם ובאיזה אופן השפיעה המלחמה הנוכחית על 'קואלציית הייעוד' שנרקמה בזמן המחאה, וכיצד היא עתידה להתעצב מחדש בשוך הקרבות.

אתגר האחדות והפלורליזם

2. יהדות כתרבות פרשנית: יסודות לשיח יהודי חדש בחברה הישראלית

3. תרבות המחלוקת היהודית – מחלוקת לשם שמים?

המארג המגוון והרב תרבותי של החברה הישראלית הוביל בתקופה האחרונה, של מחאה ומלחמה, למחלוקות רבות ושסעים בחברה. בתוך אלו, מגוייסת המסורת היהודית לא פעם לטובת קבוצות קיצוניות המציגות אותה באור חד גוני, הניצב בסתירה לתפיסות ליברליות ודמוקרטיות. הבנת היהדות כמסורת פרשנית, מערערת על האפשרות לקחת מונופול על האמת היהודית, ורואה הכרח בקיום שיח יהודי פלורליסטי ורב גוני. נברר מהי תרומתו של שיח יהודי ליברלי לניהול מחלוקת באופן בונה ולא באופן הרסני שמפרק את המרקם החברתי הישראלי, ומהם הכלים שהמסורת היהודית מעניקה לנו לאיחוי הקרעים ולתיקון חברתי. נעמוד על המאפיין המהותי של היהדות כמסורת פרשנית, שמטבעה מאפשרת ורואה הכרח במגוון דעות; נדגיש את מהותה של הפרשנות ככלי לעדכון המסורת היהודית והתאמתה לתמורות הזמן והנורמות המוסריות הנוהגות; ונתחקה אחר מקומם של ערכים מוסריים כשיקוליים פרשניים המאפשרים את מקומו המרכזי של המוסר בעיצוב המסורת היהודית. לאור זאת, נעמוד על טיבה של תרבות המחלוקת היהודית ונשאב ממנה כלים והשראה לניהול המחלוקות בחברה הישראלית בת זמננו.

4. יחד ננצח? – אחדות, פלורליזם וגבולות [ביקורת, מחאה ובגידה]

הסיסמה שנישאת בראש חוצות, 'יחד ננצח', מסמלת את השאיפה לאחדות ולשיתוף פעולה בין חלקי העם המקוטבים ואת הרצון להתרחק מהמחלוקת שקרעה את העם לפני השבעה באוקטובר וששבה וקורעת אותו היום. אולם האחדות נושאת עימה גם את סכנת ההשתקה וההשטחה של השיח הפלורליסטי, ושל האומץ לעמוד מאחורי דעות מגוונות ומנוגדות ולנהל דיאלוג. נלמד את מושגי היסוד של פלורליזם, סובלנות וגבולות, ונבחן אותם מול המציאות העכשווית. נשאל את עצמנו כיצד נראית אחדות שמכבדת הבדלים תרבותיים וערכיים בין קבוצות שונות בישראל ומהם גבולות הביקורת והמחאה בחברה רב תרבותית, דמוקרטית ופלורליסטית, בימי שגרה ובעת מלחמה.

5. פרשנות מגדרית ופמניזם דתי במרחב הציבורי הישראלי

אחד מצמתי המאבק החברתי-זהותי בחברה הישראלית הוא התפיסות המגדריות המתחדשות, המאתגרות את החשיבה היהודית הקלאסית ואת התרבות היהודית - הישראלית. נדון באתגר ובהזדמנות שמציב הפמניזם לחיים יהודיים מודרניים ואת השימוש שהוא עושה בפרשנות ככלי מרכזי להתמודדות. נציג פרשנות פמניסטית מגוונת למקורות יהודיים תוך תשומת לב למוטביציה לייצר אותה. בנוסף לפרשנות הטקסטואלית, נעסוק בפרשנות המרחב הציבורי, בפרשנות השיח, ובאופן שבו הם משפיעים על סוגיות ברחוב הישראלי – כגון: שוויון מגדרי ואיסור אפליה, הפרדה במרחב הציבורי, ייצוג נשים ולהט"ב, הזכות לתרבות וזהות אל מול תודעה כוזבת, וסוגיית מקומן של הנשים במלחמה העכשווית (בקרב, בעורף, בשבי).

הסיפור הישראלי המשותף: שבטי ישראל ביום שאחרי

יחידה זו הבנויה משלושה שיעורים ומסמינר יומי תעסוק בסיפור היהודי-ישראלי המשותף ובבריתות החברתיות שבין קבוצות שונות בחברה היהודית-ישראלית. נפרוש ונמפה את הקבוצות והשבטים השונים ואת החזונות שלהם לישראל ונשאל – היכן הם נפגשים והיכן הם נפרדים? היכן הם סותרים זה את זה, היכן משלימים והיכן מתחרים איש באחיו? נעמוד על ההבדלים בתפיסות העולם ונשאל על הייעוד המשותף. מהו הסיפור היהודי - ישראלי ומי נכללים בו? על אלו אדנים הוא יתבסס ביום שאחרי המלחמה ומה צריכים כל קבוצה ושבט לתרום לסיפור זה? מהי מידת ההסכמה הנדרשת לחברה לכידה וסולידרית, שבד בבד היא חברה רב תרבותית? מה היחס הראוי בין מגזריות וכלל ישראליות? האם יש יותר מדרך אחת להיות יהודי ומה יחבר בינינו בסופו של דבר? מקרי מבחן נבחרים מסוגיות אקטואליות בחברה הישראלית ידגימו שאלות אלו והדיון בהם יסייע לגיבוש שפה ומושגים שישמשו לנו כלי ניתוח גם ביחס למקרים נוספים.

6. אתגר הרב תרבותיות – איך חיים בחברה עם זהויות סותרות? / ממלכתיות וסקטוריאליזם, האם ממלכתיות היא ערך?
7. האם יש יותר מדרך אחת להיות יהודי? זרמים ביהדות ופלורליזם דתי
8. מקרה מבחן: החרדים והחברה הישראלית / השד העדתי

סמינר אמצע: שבטי ישראל היהודים: זהויות, תפיסות עולם - בהתנגשות מתמדת?

יחידות תוכן מרכזיות:

- שבטי ישראל: פוליטיקת הזהויות וביקורת פוליטיקת הזהויות
- הסיפור היהודי-ישראלי: היכרות ומפגשים עם קולות זהותיים שונים – בירור אדני היסוד האידיאולוגיים והשינויים בעקבות המחאה והמלחמה (שיחות, סיור, פאנל)
 - ציונות דתית / חילוניות / מסורתיות - מזרחיות / חרדים / רפורמיות וקונסרבטיביות - הזרמים הליברלים
- האתגר של עיצוב מרחב יהודי ציבורי - איך מאפשרים מרחב קיום בקהילה עם נרטיבים סותרים וחוסר הסכמה עמוק?
- נרטיבים, אמת וזהות - איך הזהויות השונות מפעילות אותנו?

הסיפור היהודי ערבי :

החברה הישראלית בנויה מרוב יהודי וממיעוט משמעותי ערבי. ביחידה זו נבקש לדון בסיפור היהודי ערבי, הן במבט הרחב, הממקם את ישראל במזרח התיכון והן במבט ה'יצר', הבוחן את החיים המשותפים של ערבים ויהודים בתוך ישראל.

במבט הרחב – נתמקד בהשפעת הנרטיבים השונים על הסיפור הישראלי פלסטיני. הבחירה כיצד לספר את הסיפור ההיסטורי והיכן להתחיל אותו מעצבת מרכיבים רבים במערכת היחסים שבין ישראל, הפלסטינים והעולם הערבי עד היום. הנרטיבים שנבחר לתאר באמצעותם את הסיפור על סכסוך וכיבוש, על הר הבית,

על 48', ועל שלום, הם בעלי השפעה מכרעת על האופן שבו יתעצבו היחסים. נשאל את עצמנו על הנרטיב שלנו ביחס לסיפור ההסטורי ולסיפור הדתי, ובעיקר - כיצד נוודא שתפיסותינו ומעשינו היום מעצבים חברה, מדינה ומרחב אזורי שנרצה לחיות בהם גם מחר? במבט ה'צר' – נפנה לבחון את המציאות הפנים ישראלית. טבח השבעה באוקטובר והמלחמה הציתו מחדש תחושות של פחד וחוסר אמון גם בין ערבים ויהודים במדינת ישראל ואיימו למחוק שיתופי פעולה ומגמות סולידריות שהצלחנו לבסס במאמץ רב קודם לכן. תחושה חזקה של 'אנחנו והם' חזרה ועלתה על פני השטח. נברר באיזה אופן הושפע היחס האישי והלאומי ל'אחרי' הערבי/יהודי/פלסטיני/ישראלי בעקבות המלחמה וכיצד ניתן לשפרו, נכיר נקודות מבט של ערבים פלסטינים אזרחי ישראל, נברר את מקומם של תפיסות, טקסטים ומנהיגים דתיים בהעמקת המתח וגם ביצירת הזדמנויות לפתרון ונבחן כיצד נוכל לסייע לשיקום האמון בין החברות ולביסוס קהילה ישראלית משותפת המכוונת לעתיד ולתקווה

9. נחיה יחד? עתיד החברה המשותפת לערבים ויהודים בישראל (פנים ישראלי) [נאמנות

ולויאליות – האם אנחנו מסוגלים לחיות עם אנשים שיש להם נאמנות כפולה?]

10. הסיפור הישראלי פלסטיני : נרטיבים שונים על סכסוך, כיבוש ושלוש

11. היחס לאחר ביהדות ובאסלאם- תפיסות יסוד והשלכות על המציאות הישראלית – הרצאה

ודיון (מרצה אורח על האסלאם, לימוד של המובילים בהנחיית רננה על תמונת הראי במסורת היהודית, דיון משותף)

12. אתגר האמפתיה וההכרה בכאב

עמיות יהודית

רגשות שותפות גורל וסולידריות בין יהודי ישראל ויהודי העולם התעצמו בתקופה האחרונה, בעקבות הפגנת נאמנות והבעת דאגה כנה, ונכח איומי טרור בישראל והתפרצות אנטישמיות ברחבי העולם. כיצד משפיעות תחושות אלו על היחסים ההדדיים שבין היהודים בישראל והעם היהודי שבתפוצות? איך נפעל למען התרחבות הסולידריות והערבות ההדדית של ברית הגורל שבינינו, כך שיובילו גם לכיבוד הפלורליזם היהודי ולהעצמת ברית הייעוד? האם הסכנות שהתממשו בשבעה באוקטובר יערערו על תפיסת הציונות והקיום היהודי בארץ? האם האנטישמיות הגואה ברחבי העולם תדחוף יהודים לממש את ציוניותם בארץ ישראל דווקא או להיפך – תדחוף אותם לעבר אי הזדהות ואי שייכות יהודית? מה היחס בין אמנסיפציה וציונות, שתי התקומות הגדולות של העם היהודי בדורות האחרונים? וכיצד ראוי שתראה הזיקה בין שני המרכזים הגדולים של החיים היהודיים היום במדינת ישראל ובארה"ב?

לקראת סיום היחידה נגביה את המבט ונשאל לא רק על היחס בין יהודי ישראל ויהודי העולם אלא על היחס שבין מדינת ישראל ומדינות העולם – על הריווח והמחיר שבגישה פרטיקולרית אל מול גישה אוניברסלית, על לאומיות ולאומנות, על אנטי ישראליות מול אנטישמיות ועל הדרך בה הבחירות והתפיסות שלנו עשויות להשפיע בתוך שוק הדעות והמעשים.

13. ציונות, אמנסיפציה, עמיות וסולידריות – במה מתבטאות ובמה ראוי שתבטאנה הזיקות,

האחריות והסולידריות שבין ישראל ויהדות העולם? [התחלה משניים וחצי השבטים]

14. איך מעצימים יחד את ברית הייעוד? הזדמנויות חדשות ליחסי ישראל ויהדות העולם בעקבות

המלחמה

15. ישראל והעולם - פרטיקולריות ואוניברסאליות, לאומיות ולאומנות, אנטישמיות ואנטי

ישראליות [כולל התייחסות לסוגיית הבידוד האינטלקטואלי של ישראל, הצורך להבין את

התמונה האוניברסאלית- כיצד העולם רואה אותנו]

ערכים ליברלים במבחן

מאות אלפים יצאו לרחובות בשנים האחרונות להגן על הדמוקרטיה, כל אחד ואחת כפי שהבינו אותה. ליברליות ושוויון הפכו סמלים רבי פנים ומשמעות. מחלוקות ערכיות קרעו את החברה הישראלית. מספר אתגרים ניצבו לפתחה של תפיסת הדמוקרטיה הליברלית, המושתת על ערכי היסוד ההומניסטים: כבוד האדם, שוויון וחירות. נתמקד בשניים מהם: האתגר ה'חיצוני' - התמודדות הדמוקרטיה הליברלית עם תפיסות שמרניות המתבססות על היררכיות וסמכות והבדלי ערך בין תרבויות. האתגר ה'פנימי' - ההתנגשות בין ערכי היסוד הליברלים עצמם, במקרים שבהם ערכים וזכויות יסוד מתנגשים אלו באלו. נעיין באתגרים אלו מתוך העמקה בתפיסת בריאת האדם בצלם אלוהים, המכוננות את התשתית המהותית לתפיסת עולם ההומניסטית וצורת הממשל הדמוקרטית.

בנוסף, נשאל עצמנו על סדרי עדיפויות מוסריים, בשגרה ובעת מלחמה, וכן - על הנסיבות והתנאים בהם קיימת הצדקה מוסרית להפעלת כוח ועל החובה המוסרית להגבילו בנסיבות ותנאים אחרים. מתי גוברת הזכות להגנה עצמית על זכויות אחרות? האם תחושות פחד ונקמה, שהתעוררו בחברה הישראלית ביתר שאת בעקבות אירועי השבעה באוקטובר, צריכות להוות שיקול מכריע באשר לאופן הפעלת כח? כיצד נדאג לכך שהפעלת כח לא תשחית את האנושיות וההומניזם? כיצד הערכים הליברלים משפיעים על ומושפעים מדמות האויב - דמוקרטיה מקבילה המחוייבת לחוקי המלחמה או אויב חסר עכבות ונעדר בסיס מוסרי הומאני? ומה ניתן ללמוד ממקורות השראה במסורת היהודית לגבי עיצוב עקרונות מוסריים להפעלת כח?

16. דמוקרטיה וליברליזם

17. כח כערך ליברלי - זכויות אדם בעידן של פחד

18. בין דת ומוסר, סדרי עדיפויות מוסריים בעת חירום

יהדות ומדינה

הסדרי הדת והמדינה וגיבוש האופי של הממסד היהודי במדינת ישראל, הם מגורמי המתח החברתי הבולטים ביותר במדינת ישראל ובעם היהודי. בעשורים האחרונים, הזהות היהודית, החשובה מאד לרובם המוחלט של הישראלים, הפכה להיות לא רק גורם מלכד אלא גם עילה למאבק ולאחד מגורמי המשבר הפוליטי העמוק שבו נתונה המדינה. תקופת המחאה שקדמה למלחמה העצימה את הקונפליקט בין דת ומדינה, בין יהדות ודמוקרטיה והעמידה אותן באופן דיכוטומי, שכמעט הכריח את האזרחים לבחור ביניהן. נבקש לדון בסוגיות הנוגעות למתחים אלו, מתוך עיון במקרי מבחן מהמציאות הישראלית. נבקש לבסס שפה יהודית דמוקרטית ליברלית חדשה מתוך עיון במקורות המסורת היהודית; שפה מחברת, המדגישה ערכים משותפים, ומאפשרת קיומם של שוני אידאולוגי ומגוון דעות.

19. בין דת ומדינה / מדינה יהודית ודמוקרטיה - מה קודם למה?
 20. מקרי מבחן א – שבת / גיור / מרחב ציבורי / נישואין וגירושין
 21. מקרי מבחן ב – שבת / גיור / מרחב ציבורי / נישואין וגירושין

סמינר סיכום

בסמינר הסיכום של התכנית, נבחן מנקודת מבט רטרוספקטיבית, את שאלות הליבה שעסקנו בהן לאורך התכנית, ונברר כיצד ממשים הלכה למעשה את חזון המדינה היהודית דמוקרטית של המדינה לאור עקרונות הציוניות והיהדות הליברלית.

בנוסף, וכסיכום הן של יחידות התוכן והן של יחידות האקטיביזם, נקדיש זמן לדיון על הנהגה והובלה ציבורית ועל אחריות ההנהגה במעגלים פוליטיים ואזרחיים שונים. נברר מה מוביל להצלחה, כיצד נדע גם להכשל באופן בונה, איך נתמודד ואף נלמד מביקורת, וכיצד נפתח חזון אוטופי וריאלי משלנו שיאפשר לכל אחד ואחת מאיתנו לתרום לעיצובה של ישראל של המחר.

תכנים מרכזיים בסמינר:

- הנהגה ואחריות ציבורית – מעגלי המדינה, הקהילה, האזרחים, והפרט (בכלל ובעקבות ניתוח האירועים)
- לדעת להיכשל – התמודדות עם ביקורת [איך מתמודדים עם ביקורת חיצונית על כשלון מוסרי של החברה? מדוע ביקורת חשובה? מה קורה כשאין לחברה מנגנון של ביקורת? (יש על זה יחידה באי אינגי (X happened)]
- אוטופיה או אשליה? (או: יהדות כדת חזונית?) – תפקיד החזון בשינוי חברתי [היכולת לחשוב על הראוי ולא על המצוי. מה התפקיד של חזון בשינוי חברתי? היהדות היא דת חזונית. איך משנים חברה? איך מנהיגות משתחררת מהמצוי וחולמת על הראוי- חולמת חזון?]*ביחידה השלישית של מנהיגות ואקטיביזם אצל רונית מדברים על מה יקרה בעוד 5 שנים... כדאי לחבר לכאן...]
- מגילת העצמאות – ערכי מגילת העצמאות במבחן ההווה - דב אלבוים
- פרקטיקות עשייה ושינוי – סיכום וסימון תוואי
- סיכום התכנית ומעבר לתפיסת רשת בוגרים